FARMACIJOS SPECIALISTO VEIKLOS LIETUVOS IR PORTUGALIJOS VISUOMENĖS VAISTINĖSE LYGINAMOJI ANALIZĖ

Paulius Budrevičius, Danguolė Grūnovienė, Aurimas Galkontas

Kauno kolegijos Medicinos fakulteto Farmakoteknikos katedra

Raktažodžiai: farmacijos specialistas, farmacinė veikla, farmacinė paslauga, gera vaistinių praktika, farmacinė informacija.

Santrauka

Farmacinė veikla – sveikatinimo veikla, apimanti vaistinių preparatų, tiriamųjų vaistinių preparatų, veikliųjų medžiagų gamybą, importą iš trečiųjų šalių, kokybės kontrolę; didmeninį vaistinių preparatų platinimą ir vaistinių preparatų prekybos tarpininkavimą, veikliųjų medžiagų platinimą; vaistinių preparatų lygiagrečių importą ir lygiagrečių platinimą; vaistinių preparatų pardavimą ar išdavimą galutiniams vartotojams; farmacinių paslaugų teikimą; farmacinę rūpybą; ekstemporalinių vaistinių preparatų gamybą, kokybės kontrolę; farmacinės informacijos apie vaistinius preparatus teikimą [1]. Farmacinė paslauga – vaistinėje farmacijos specialistų teikiama paslauga, apimanti receptų tikrinimą, vertinimą, nereceptinių vaistinių preparatų parinkimą, farmacinės informacijos apie vaistinius preparatus teikimą gyventojams, sveikatos priežiūros ir farmacijos specialistams, taip pat jų konsultavimą [1]. Farmacijos mokslo pažanga, vaistinių preparatų gamybinių procesų gerinimas, spartus vaistinės pacientų skaičiaus didėjimas, vaistinių preparatų vartojimo dažnumas, jų nesuderinamumo mažinimas, farmacinės paslaugos kokybės ir informacijos apie vaistinius preparatus teikimo tobulėjimas keičia farmacijos specialisto veiklą visuomenės vaistinėje. Įvairiose Europos Sąjungos (ES) šalyse farmacijos specialisto veikla neženkliai skiriasi [2]. Metodika. Mokslinės literatūros ir reglamentuojančių teisės aktų analizė, empirinis tyrimas (Lietuvos farmacijos specialistų apklausa raštu ir Portugalijos farmacijos specialistų apklausta internetu). Rezultatai. Nustatyta, kad Lietuvos ir Portugalijos farmacijos specialistų veikla panaši. Vaistinių preparatų pardavimas (išdavimas) – farmacijos speci-

alistų prioritetinė veikla ir Portugalijos, ir Lietuvos visuomenės vaistinėse. Esmine informacija, teikiama vaistinės pacientui, abiejų šalių respondentai nurodo vaisto dozavimą, vartojimo dažnumą ir laiką, saugų vaisto vartojimą. Lietuvoje farmacijos specialistai didesnę dėmesį skiria receptų, pagal kuriuos parduodami (išdavė) vaistinius preparatus, tikrinimui, o Portugalijoje – ekstemporalinių vaistinių preparatų gamybos priežiūrai. Portugalijoje farmacijos specialistai apie nepageidaujamą vaisto poveikį perspėja dažniau, nei Lietuvoje. Lietuvoje vaistinės pacientui teikiamai farmacinei informacijai skiriamas didesnis dėmesys, nei Portugalijoje. Portugalijoje farmacijos specialistai vakcinuoja vaistinės pacientus, Lietuvos respondentų nuomonė apie šią farmacinę paslaugą neigiama.

Išvados. Pagrindiniai skirtumai tarp Lietuvos ir Portugalijos farmacijos specialisto veiklos visuomenės vaistinėse: Portugalijoje farmacijos specialistas atlieka daugiau funkcijų – vakcinuoja vaistinės pacientus, tikrina gliukozės kiekį kraujyje, kraujospūdį, bendrą cholesterolio ir trigliceridų kiekį. Teikdamas šias paslaugas, farmacijos specialistas suteikia ir farmacinę konsultaciją. Portugalijoje diegiama nauja farmacinė paslauga – receptinių vaistinių preparatų pardavimas internetu ir pristatymas į namus. Lietuvos visuomenės vaistinėse šių paslaugų farmacijos specialistas neteikia. Portugalijoje daugiau privačių visuomenės vaistinių, nei Lietuvoje. Portugalijoje visuomenės vaistinei privalu turėti laboratoriją.

Įvadas

ES šalyse farmacijos specialistų veiklos reikalavimai panašūs, todėl Lietuvos ir Portugalijos vaistinėse stebima daug panašumų ir keletas skirtumų. Farmacinės veiklos panašumai Lietuvos ir Portugalijos visuomenės vaistinėse yra receptinių vaistinių preparatų pardavimas (išdavimas), nereceptinių vaistinių preparatų pardavimas (išdavimas), informacijos apie vaistinius preparatus, jų žalą ir naudą teikimas, recepto

atitikties taisyklių reikalavimus įvertinimas, kitų farmacinių paslaugų teikimas. Lietuvoje farmacijos specialistai, teikdami farmacinę paslaugą, atlieka sveikatinimo funkcijas. Dirbdami visuomenės vaistinėje, jie parenka nereceptinius vaistinius preparatus, konsultuoja vaistinės pacientus, kontroliuoja receptus, vertina ir informuoja kitus sveikatos priežiūros specialistus, moko juos ir vaistinės pacientus, suteikdami farmacinę konsultaciją [1,4]. Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymo 42 straipsnis nurodo, kad „visuomenės vaistinės privalo iš gyventojų nemokamai priimti naikintinus vaistinius preparatus. Priimtus naikintinus vaistinius preparatus iš visuomenės vaistinių surenka ir kitą jų tvarkymo veiklą vykdo atliekų tvarkytojas Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka. Naikintinių vaistinių preparatų priėmimo iš gyventojų tvarką ir apmokėjimą už jų tvarkymą nustato Vyriausybė“ [1].

Portugalijos visuomenės vaistinėje, teikdamas farmacinę paslaugą, farmacijos specialistas priima iš vaistinės pacientų vaistinių preparatų likučius (netinkamus vartoti, pasibaigusio galiojimo) pagal atitinkamas taisykles ir perduoda įmonėms, kurios naikina vaistinius preparatus [5]. Tokia veikla vykdoma ir kitose šalyse: Belgijoje, Olandijoje, Airijoje, Kroatijoje, Danijoje, Ispanijoje, Vengrijoje, Anglijoje, Šiaurės Airijoje, Islandijoje, Italijoje, Norvegijoje, Švedijoje, Šveicarijoje. Tyrimu nustatyta, kad vienintelėje Europos šalyje – Šiaurės Airijoje farmacijos specialistas vaistininkas gali išrašyti receptinius vaistinius preparatus vaistinės pacientui [5].

Tyrimo tikslas – įvertinti farmacijos specialisto veiklą Lietuvos ir Portugalijos visuomenės vaistinėse.

1 pav. Receptinio vaistinio preparato pardavimas (išdavimas) Portugalijos X visuomenės vaistinėse (n=52).

2 pav. Receptinio vaistinio preparato pardavimas (išdavimas) Lietuvos X visuomenės vaistinėse (n=155).

Tyrimo metodai ir organizavimas

Mokslinės literatūros ir reglamentuojančių teisės aktų analizė, empirinis tyrimas (apklausa raštu ir internetu). Pagal Pasaulio sveikatos organizacijos rekomendacijas (2014), farmacijos specialistas privalo suteikti informaciją vaistinės pacientams, slaugytojams ir gydytojams apie vaistinius preparatus. Farmacijos specialistas privalo mokėti kritiškai analizuoti informaciją apie vaistinius preparatus ir pritaikyti juos vaistinės pacientams [3]. Dėl šios priežasties respondentams buvo pateikti klausimai apie jų veiklą, teikiant farmacinę paslaugą Lietuvos ir Portugalijos X visuomenės vaistinėse. Tyrimo dalyvavo 155 farmacijos specialistai, dirbantys visuomenės vaistinėse Lietuvoje ir 52 Portugalijoje.

Tyrimo rezultatai

Pagrindiniai šių šalių visuomenės vaistinių skirtumai: Portugalijoje daugiau privačių visuomenės vaistinių, nei Lietuvoje, jos neturi geros vaistinių praktikos nuostatų, vadinamos *Regime jurídico das farmácias de oficina, Decreto-Lei n.º 307/2007, de 31 de Agosto*. Portugalijoje visuomenės vaistinei privalo turėti laboratoriją. Farmacijos specialistas atlieka daugiau funkcijų – vakcinuoja vaistinės pacientus, tikrina gliukozės kiekį kraujyje, kraujospūdį, bendrą cholesterolio ir trigliceridų kiekį. Teikdamas šias paslaugas, farmacijos specialistas suteikia ir farmacinę konsultaciją. Visuomenės vaistinės

3 pav. Respondentų nuomonė dėl receptinio vaistinio preparato pardavimo internetu ir pristatymo į namus (n=155).

4 pav. Respondentų nuomonė apie vakcinavimą Lietuvos X visuomenės vaistinėse (n=155).

5 pav. Respondentų nuomonė apie vakcinavimo privalumus visuomenės vaistinėse (n=67).

6 pav. Respondentų nuomonė apie vakcinavimo riziką visuomenės vaistinėse (n=67).

skirtos tenkinti konkrečius bendruomenės poreikius: vaistinių preparatų atliekų tvarkymas, švirkštų adatų keitimas, metadono išdavimas (narkomanų gydymui), farmacinė rūpyba. Visas šias paslaugas gali atlikti ir vaistininko padėjėjai, išskyrus farmacinę rūpybą ir metadono išdavimą. Portugalijoje diegiama nauja farmacinė paslauga – receptinių vaistinių preparatų pardavimas internetu. Farmacijos specialistas pagal reikalavimus turi suteikti farmacinę paslaugą, todėl važiuoja pas vaistinės pacientą į namus. Farmacinės paslaugos teikimo kokybė priklauso nuo farmacijos specialisto ir vaistinės paciento ryšio bei pasitikėjimo. Lietuvoje nepopuliari turėti savo farmacijos specialistą ir kreiptis tik į jį, todėl farmacinę paslaugą vaistinės pacientui teikia skirtingi farmacijos specialistai [6].

Aiškinantis, kokius veiksmus respondentai atlieka išduodami receptinį vaistinį preparatą vaistinės pacientui, nustatyta, kad vaistinės medžiagos pavadinimą labai dažnai tikrina dauguma Portugalijos ir Lietuvos respondentų (1 ir 2 pav.). Recepto blanke, gautame iš vaistinės paciento, ligą, dėl kurios išrašytas receptinis vaistinis preparatas, labai dažnai patikrina daugiau nei pusė Portugalijos ir šiek tiek mažiau nei pusė Lietuvos respondentų. Vaistinio preparato vaistinė formą labai dažnai tikrina didžioji dauguma Portugalijos ir Lietuvos respondentų. Abiejų šalių didžioji dauguma respondentų nurodo, jog tikrina vaistinio preparato vaistinės medžiagos koncentraciją, vaistinio preparato dozavimą, vartojimo trukmę ir tik labai maža dalis nurodo, kad netikrina. Lietuvoje dauguma respondentų, prieš išduodami receptinį vaistinį preparatą, dar kartą patikrina veikliąją medžiagą, užrašytą recepto blanke ir ant receptinio vaistinio preparato dėžutės. Portugalijoje tai atlieka šiek tiek daugiau nei pusė, o retai tikrina tik maža dalis. Dauguma respondentų, prieš išduodami receptinį vaistinį preparatą, bando suprasti, kokią gydymo būdą paskyrė gydytojas, o maža dalis teigia, kad tuo niekada nesidomi.

Portugalijoje teikiama farmacinė paslauga – receptinių vaistinių preparatų pardavimas internetu ir jų pristatymas į namus. Lietuvoje ši paslauga neteikiama, todėl mūsų šalies respondentams buvo pateikta klausimų apie receptinių vaistinių preparatų pardavimą internetu ir pristatymą į namus Lietuvoje (3 pav.). Daugumos respondentų atsakymas buvo neigiamas, ketvirtadalis – pritarė, o nedidelė dalis neturėjo nuomonės.

Portugalijoje farmacijos specialistas vakcinuoja vaistinės pacientus [7]. Apie galimą farmacinę paslaugą – vakcinavimą visuomenės vaistinėje, dauguma apklaustų Lietuvos respondentų išsakė neigiamą nuomonę (5 pav.). Ketvirtadalis pritarė, kad visuomenės vaistinėse būtų teikiama skiepavimo paslauga, maža dalis respondentų neišsakė nuomonės.

Tyrimo rezultatai parodė, kokius vakcinavimo privalu-

mus įžvelgė Lietuvos respondentai, dirbantys X visuomenės vaistinėse (4 pav.). Ketvirtadalis respondentų nuomone, tai patogus darbo laikas, mažesnei daliai – patogesnė vieta skiepytis (arčiau namų), trumpiau laukti eilės, nei pirminės sveikatos priežiūros įstaigose. Maža dalis respondentų atsakė, kad pasitiki farmacijos specialistu ir jo konsultacija.

Domintis, kokią vakcinavimo riziką respondentai įžvelgia visuomenės vaistinėje (6 pav.), nustatyta, kad dauguma mano, jog nėra tinkamai įrengtų skiepavimo kabinetų, nesterili aplinka. Kitų nuomone, farmacijos specialistams trūksta patirties ir kompetencijos, šalia nėra gydytojo, su kuriuo būtų galima pasikonsultuoti ir kad galimos alerginės reakcijos. Rizikos pavojaus neįžvelgia labai maža dalis respondentų.

Išvados

1. Nustatyti pagrindiniai skirtumai tarp Lietuvos ir Portugalijos farmacijos specialisto veiklos visuomenės vaistinėse. Portugalijoje farmacijos specialistas atlieka daugiau funkcijų – vakcinuoja vaistinės pacientus, tikrina gliukozės kiekį kraujyje, kraujospūdį, bendrą cholesterolio ir trigliceridų kiekį. Teikdamas šias paslaugas, suteikia ir farmacijos specialisto konsultaciją.

2. Portugalijoje diegiama nauja farmacinė paslauga – receptinių vaistinių preparatų pardavimas internetu ir jų pristatymas į namus. Lietuvos visuomenės vaistinėse šių paslaugų farmacijos specialistas neteikia.

3. Portugalijoje daugiau privačių visuomenės vaistinių, nei Lietuvoje. Portugalijoje visuomenės vaistinei privalu turėti laboratoriją.

Literatūra

1. Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymas. X-709.
2. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/55/ES dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2013-0408+0+DOC+XML+V0//EN&language=EN>
3. Joint FIP/WHO guidelines on good pharmacy practice: standards for quality of pharmacy services WHO 2011;961(8):310-23. https://www.who.int/medicines/areas/quality_safety/quality_assurance/FIPWHOGuidelinesGoodPharmacyPracticeTRS961Annex8.pdf
4. Dėl geros vaistinių praktikos nuostatų patvirtinimo. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. birželio 15 d. įsakymas Nr. V-494. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.300204/bppfhCiQrV>
5. Martins SF, van Mil JW, da Costa FA. The organizational framework of community pharmacies in Europe. *Int J Clin Pharm* 2015;37(5):896-905. <https://doi.org/10.1007/s11096-015-0140-1>
6. Naudžiūnas A., Kubilienė L., Radžiūnas R. ir kt. Farmacinės paslaugos klinikiniai konsultavimo pagrindai. LSMU leidybos

namai, 2014; 41-50.

7. Barbosa CM. Serviços farmacêuticos nas farmácias comunitárias portuguesas – vacinação e administração de medicamentos injectáveis. Coloquio servicio de vacunación en farmacia comunitaria. Valencia 2015; 3-15. http://www.sefac.tv/media/ponencias/07_Barbosa.pdf?fbclid=IwAR1MgAZmb4MPGqlSdcvjLfUVw71AY-P8awQfrF5ofbgvgD7-DVERICRRpuo

PHARMACISTS ACTIVITIES IN COMMUNITY PHARMACIES OF LITHUANIAN AND PORTUGUESE SOCIETIES, COMPARATIVE ANALYSIS

P. Budrevičius, D. Grūnovienė, A. Galkontas

Keywords: pharmacist, pharmaceutical activity, pharmaceutical service, good pharmacy practise, pharmaceutical information.

Summary

Introduction. As a result of the improvement of pharmaceutical science, the improvement of the manufacturing processes of medicinal products, the rapid increase in the number of patients in the pharmacy, the reduction of the use of medicinal products, the incompatibility of medical products, the quality of the provision of pharmaceutical services and the development of pharmaceutical information on medications, the activities of the pharmacist in public pharmacy are changing. In the different countries of the European Union, the activities of the pharmaceutical specialist vary considerably [2].

Study aim. To reveal the activities of a pharmacists in community pharmacies of Lithuanian and Portuguese societies.

Methods. Analysis of scientific literature and legal acts, empirical research (Lithuanian pharmacists written survey and Portuguese pharmacists' internet (Google forms).

Results. It was found that the name of the substance is very often checked by the majority of Portuguese and Lithuanian respondents. In Portugal, a pharmaceutical service consists of the sale of prescription medicines over the Internet and their delivery at home. This service is not available in Lithuania, but the majority of Lithuanian respondents answered in the negative, a quarter in favor and a small minority have no opinion. The study revealed that in Portugal pharmacists are vaccinated by a pharmacist. The majority of Lithuanian respondents expressed a negative opinion about the possible pharmaceutical service in Lithuania - vaccination in a public pharmacy and only a quarter agree.

Conclusions. 1. The main differences between the Lithuanian and Portuguese pharmacist's activities in public pharmacies are: In Portugal, the pharmacist performs more functions - vaccinating pharmacy patients, checking blood glucose, blood pressure, total cholesterol and triglycerides. In providing these services, the pharmacy specialist also provides pharmaceutical advice. 2. In Portugal, a new pharmaceutical service is launched, the sale of prescription drugs over the Internet and their home delivery. Pharmacy specialist does not provide these services in Lithuanian public pharmacies. Portugal has more private public pharmacies than Lithuania. 3. In Portugal, a public pharmacy must have a laboratory.

Correspondence to: aurimas.galkontas@go.kauko.lt

Gauta 2019-10-14